

BUILDING PARTNERSHIPS TO IMPROVE LIVES

EUROPEAN SOCIAL NETWORK – ESN:n 23.KESÄKONFERENSSI LISSABONISSA

6-8.7.2015

MATKARAPORTTI: Päivi Ahonen, Harri Jokiranta, Marja Heikkilä, Aarne Kiviniemi, Pirkko Valtanen ja Ulla Salonen-Soulié (toim)

ESN:n vuotuinen perinne

ESN on riippumaton paikallisten julkisten palvelujen verkosto, johon kuuluu yli 100 organisaatiojäsentä (sosiaalijohtoa, alueellisia toimijoita, kuntia, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioita).

Kesäkonferenssi kokoaa laajasti eurooppalaista sosiaalijohtoa, poliitikkoja, käytännön työntekijöitä, palvelujen käyttäjiä, tutkijoita ja yksityissektorin edustajia. Tällä kertaa osanottajia oli yli 400 ja he tulivat 32:sta eri maasta Euroopan lisäksi Kanadasta ja Australiasta. Suomen delegaatioissa oli 11 osallistujaa.

Vuoden 2015 teemaa *Building Partnerships to Improve Lives* lähestyttiin elämänkaariajattelulla, paikallisten kumppanuuksien näkökulmasta ja pohtien teknologian roolia palveluissa. Lisäksi nousi esille sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio.

Huoltaja-säätiön hallitus osallistui melkein kokonaisuudessaan kesäkonferenssiin ja matkaraportti välittää heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan konferenssista.

Pohdintaa

Esimerkkejä hyvistä ja edelläkävivistä toimintamallista workshoppeihin olisi voinut tuoda myös Suomesta. Ehkä pidämme innovaatioita ja kehitystämme liiankin itsestäänselvytenä eikä ketään kiinnostavina. Jatkossa meidän on hyvä edelleen aktivoida omia verkostojamme osallistumaan. Konferenssi on yksi merkittävimpiä erityisesti sosiaalihuollon eurooppalaisia tapahtumia ja antaa hyvän pohjan myös kansalliselle ajankohtaiskeskustelulle.

Seminaarikokonaisuutta on kehitetty vuosien aikana mm. muokkaamalla työryhmätyöskentelyä yhä vuorovaikutuksellisemmaksi. Samalla työryhmäistuntojen kestoja on lyhennetty. Koko seminaarin osalta olisi hyvä edelleen vahvistaa plenaareiden tutkimuksellista osuutta ja terävöittää politiikkarakenteiden osuutta. Käytännön palvelurakenne- ja työkäytäntöratkaisujen osuudet plenaareissa ovat välttämättömiä. Kokonaisuuden rakentuminen selkeämmin tutkimus-politiikka-käytäntö rakenteena strukturoisi myös työryhmätyöskentelyä selkeämmin.

Tapahtuman yksi keskeinen anti on aina ollut kollegoiden tapaaminen, uusien yhteistyösuhteiden virittäminen ja yhteisen eurooppalaisen näkemyksen rakentaminen.

ESN:n yleiskokous

Osa kesäkonferenssia on ESN AGM (Annual General Meeting), jossa käydään läpi menneen vuoden ja tulevan toimintakauden toimintoja. Haasteena on edelleen ESN jäsenpohjan laimentaminen, jäsenistön osallistaminen ja talouden vakiinnuttaminen. Toiminnallisesti ESN on rakentanut hyvin toimivan politiikkaohjelmien, työryhmien sekä tiedon tuotannon ja tutkimustoiminnan kokonaisuuden (<http://www.esn-eu.org/who-we-are/index.html>).

AGM tilaisuudessa ESN hallituksen pitkäaikainen puheenjohtaja Lars Göran Jansson jätti tehtävänsä ja Christian Fillet (VVOS Belgium) aloitti hallituksen puheenjohtajana. Osana hallituksen toiminnan organisointia aloitti myös uusi Business Committee (Christian Fillet Chair – VVOS Belgium, Antonietta Belissari – Lazio Region, Italy, Carlos Santos Guerrero, Galicia Region, Spain ja Harri Jokiranta, City of Seinäjoki, Finland).

Nordic Day 2015

Varsinaista konferenssia edelsi perinteiseen tapaan Pohjoismainen päivä, josta vastasi Pohjoismainen hyvinvointikeskus (Nordens Välfärdscenter). NVC (www.nordicwelfare.org) kehittää pohjoismaista hyvinvointimallia, havainnollistaa Pohjoismaiden erilaisten järjestelmien yhtäläisyyksiä ja eroja ja vahvistaa yhteistyömahdollisuuksia maiden välillä.

Tämän vuoden teema *Children and young people can't wait – Improving well-being through cooperation* kiinnosti osanottajia ja pääaiheena oli syrjäytymisen ehkäisy. Menetelmät lähtivät sekä yksilöstä että yhteisön eri sektorien yhteistyöstä.

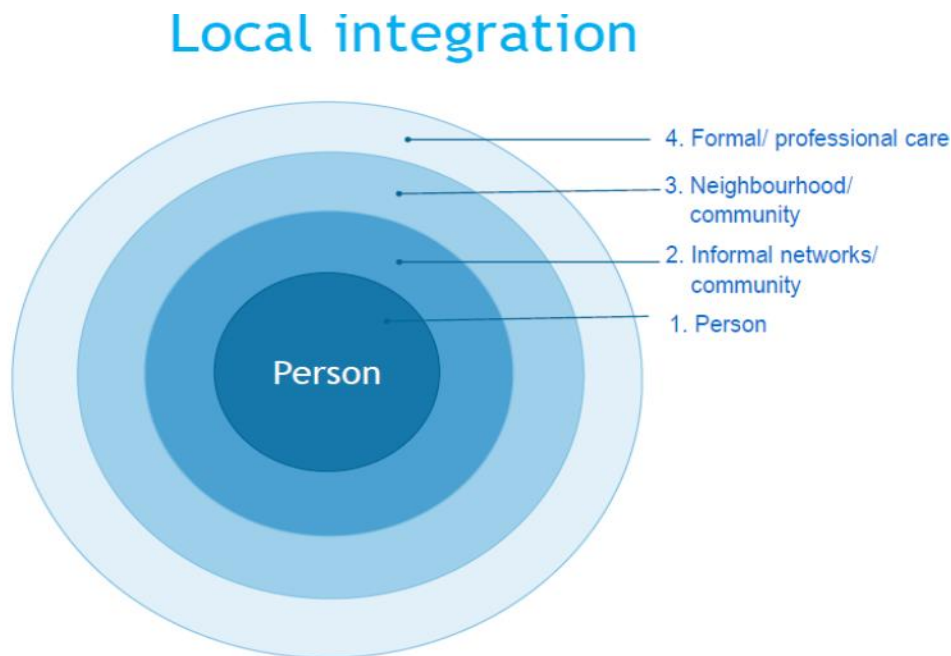
Teemaa lähestyttiin mielenterveyden, työllisyyden ja koulutuksen näkökulmasta. Lisäksi esiteltiin norjalainen *15-24 All Youth in Activity* – yhteistyömalli.

Eriyisenä aiheena oli sijaishuollossa olevat lapset ja nuoret, joilla on paljon muita korkeampi riski erilaisiin kielteisiin kokemuksiin ja tapahtumiin elämässä. Mm. heillä on 10-kertainen riski elää sosiaaliavustuksen varassa 26-vuotiaana verrattuna muihin samanikäisiin. Myös itsemurhariski on suuri.

Päivän aikana korostui nuorten osallistuminen päätöksentekoon esimerkkinä Nordbuk (<http://www.norden.org/fi/pohjoismaiden-ministerineuvosto/yhteistyöministerit-mr-sam/lapset-ja-nuoret/pohjoismainen-lapsi-ja-nuorisoyhteistyoen-komitea-nordbuk>) ja ylisektoriaalinen yhteistyö sekä sijoitettujen lasten ja nuorten jälkihuolto.

KANSALAIKLÄHTÖISEN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON INTEGRAATION HAASTEET VANHUSTEN PALVELUISSA HOLLANNISSA

Ohjelmajohtaja **Mirella Minkman** Hollannin kansallisesta pitkäaikaishoidon osaamiskeskukselta, Vilansista kertoi Hollannin integraatiokehityksestä vanhustenhuollossa. Pitkäaikaishoidossa ollaan Hollannissa siirtymässä malliin, jossa kansalaisille itselleen on siirtymässä valtaa ja vastuuta hoidon toteutuksesta. Malli pohjaa siihen, että myös pitkäaikaishoidon vaiheessa ajatellaan keskeistä olevan hyvän elämän laadun eikä keskitytä sairauksiin ja terveyteen. Pitkäaikaishoito pyritään toteuttamaan yhteisöissä ja hajautetusti. Vastuu siitä on ensisijaisesti henkilöllä itsellään, hänen läheisillään ja naapurustollaan tai verkostollaan. Vasta sen jälkeen tulevat julkiset palvelut.

Tällaisessa mallissa palveluintegraation on rakennettava asukkaan tarpeista käsin ja sen on huomioitava yhteisön voimavarat eri tavoin kuin perinteisessä hallinnollisessa integraatiossa. Mallissa painotetaan kansalaisten aloitteellisuutta ja kannustetaan siihen. Verkostoja muodostetaan niiden oma apu-järjestöjen, osuuskuntien ja yhdistysten kanssa, jotka organisoivat ikäihmisten asumista, auttamista ja palveluita. Paikallista koheesiota pyritään tukemaan monin tavoin, mm. lisäämällä aitoa ymmärrystä ihmisten tarpeista. Tätä kautta pyritään löytämään palveluita, jotka vastaavat paremmin ihmisten tarpeisiin kuin nykyiset sosiaali- ja terveystyöpalvelut, joihin ihmiset Minkmanin mukaan ovat tyytymättömiä. Vilans on käynnistänyt kansalaisaloitekampanjan, joka tukee heitä perustamaan itse erilaisia vanhustalaita.

Kampanjaan on kehitetty oma tukimateriaali kansalaisille.

<http://www.vilans.nl/docs/vilans/publicaties/burgerinitiatieven-in-zorg-en-welzijn.pdf>

Kansalaislähtöinen palveluintegraatio edellyttää traditionaalisen integraatiomallin hylkäämistä. Kyseessä ei voi enää olla pelkkä hallintokuntien yhteistyö ja toiminnan koordinointi – toiminta, jota Minkman nimittää yhdessä yksin- työksi. Tässä mallissa tarvitaan verkostojen hallintaa, systeemistä moni-osaajuutta ja sektoreista luopumista. Johtamisen kysymykset asettuvat uuteen valoon.

Vilans on tekemässä yhdessä ESN:n kanssa tutkimusta integraation tilasta sosiaali- ja terveydenhuossa. Tutkimus sisältää kirjallisuuskatsauksen ja käytännön esimerkkejä ESN:n jäseniltä. Raportti valmistuu vuoden 2016 alussa.

JULKISEN SEKTORIN JA MUIDEN SEKTORIEN VERKOSTOYHTEISTYÖ TYÖLLISTÄMISPALVELUISSA SAKSASSA

Hallintojohtaja **Wolfgang Mueller** (Saksan työllistämispalvelut) kertoi Saksassa kehitetyistä verkostoyhteistyön malleista ja niiden vaikutuksista nuorten työllistämässä. Mueller korosti, että työllistämispalveluiden itsenäisyys hallinnollisesti on jo ensimmäinen askel verkostotyön vahvistamisessa. Työllistämispalvelut tulee rakentaa hallinnollisesti riittävän itsenäisiksi siten, etteivät ne ole suoraan esim. jonkin ministeriön ohjauksessa vaan hallintorakenne turvaa jokaiselle toimijalle roolin vaikuttaa asian edistämiseen.

Saksassa heikkoon työllisyysasemaan johtaa tutut riskitekijät, joista keskeisin on koulutuksen puute. Nuorilla maahanmuuttajilla riskit ovat vielä suuremmat kuin muulla väestöllä. Samaten entisissä DDR:n osavaltioissa nuorten riski työttömyyteen on kaksinkertainen läntisiin osavaltioihin verrattaessa.

Verkostoyhteistyön avulla pyritään saamaan kokonaisvaltaisia tuloksia nuorten elämässä. Varhainen puuttuminen riskitekijöihin on ensimmäinen keskeinen toimenpide työllistämässä. Räätelöidyt mallit tutkinnon suorittamisessa on otettava riittävän varhain käyttöön. Sosiaaliin ja terveydellisiin ongelmiin on puututtava varhaisessa vaiheessa ja arvioitava niiden vaikutuksia työllistymiseen. Yrityksille tulee kohdentaa kannustimia sosiaalisen vastuun ottamiseen.

Keskeiset paikalliset verkostot nuorten työllistymisen kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa ovat kunnat, sosiaali- ja terveysviranomaiset, järjestöt, koulut ja yliopistot sekä kuntoutus- ja työllistymisen konsultaatiopalvelujen tuottajat.

Näiden toimijoiden välille tarvitaan strategiset sopimukset yhteistyöstä. Verkostotyön onnistumiselle keskeistä on se, miten kokonaisvaltaisesti eri alojen asiantuntijat kohtaavat nuoren tilanteen. Kokonaisvaltainen verkostotyö parhaimmillaan kokoaa työllisyyden, hyvinvointipalvelujen ja koulutuksen elementit yhteen ja yksinkertaistaa eri toimijoiden ja nuorten välistä vuorovaikutusta ja keskinäisiä prosesseja.

Verkostotyö on arvioitu onnistuneeksi paikallisella tasolla silloin, kun eri toimijoiden roolit yhteistyössä ovat selkeät. Selkeät roolit ja kokonaisvaltaisuus johtavat hyviin tuloksiin ja rätälöityihin toimintaratkaisuihin. Verkostotyö ja vuorovaikutus avaavat uusia näkökulmia sekä nuorille että heidän kanssaan työskenteleville eri alojen ammattilaisille ja vapaaehtoisorganisaatioille. Verkostotyö tehostaa erityiskysymysten (päihdeongelmat, velkaantuminen, asuminen, lastenhoito) tunnistamista ja ratkaisemista.

LAPSIKESKEINEN ORIENTAATIO JA PERHELÄHTÖISYYDEN KOROSTAMINEN PAIKALLISESSA VERKOSTOTYÖSSÄ

Professori **Paola Milani** (Padovan yliopisto, Italia ja Friburgen yliopisto, Sveitsi) avasi paikallista strategista toimintamallia, jossa eri toimijat saadaan paikallisesti työskentelemään lapsilähtöisesti (*"child first"*). Mallissa rakennetaan lapsen näkökulmasta ydinverkosto, joka perustuu lapsen sosiaalisten perustarpeiden määrittelyyn ja analyysiin. Näiden perustarpeiden huomioimisen mukaisella verkostomaisella tukitoiminnalla ehkäistään laitostumista.

Milanin esityksessä korostui perheen merkitys subjektina lapsen sosiaalisen perustarpeen ytimessä. Esitys haastaa pohtimaan perhelähtöisen sosiaalityön tekemistä. Lapsen näkökulmasta on perhe yhteisönä aivan keskeinen ja sen tukemisella kyetään ehkäisemään useita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia.

Milan korosti myös, kuinka monikulttuurisessa paikallisessa yhteisössä eri kulttuurien erityispiirteiden kunnioittaminen ja ymmärtäminen ovat avainasemassa maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden kanssa työskennellessä.

LASTENSUOJELUN UUSIA TUULIA SKOTLANNISSA

Skotlannissa on lähdetty aktiivisesti etsimään keinoja pysyvyyden lisäämiseksi suojelua tarvitsevien lasten elämään. Renfrewshiren paikallishallintoalueella kehitetään ammattilaisten työtä ja erityisesti yhteistyötä niin, että lapselle pystyttäisiin varmistamaan pysyvä sijoituspaikka nopeassa aikataulussa.

Skotlannissa toimii pääosin hallituksen rahoittama osaamiskeskus CELCIS (Centre for Excellence for looked after children in Scotland), joka tarjoaa koulutusta, konsultaatiota ja tukea palveluiden kehittämiseen sekä erilaisten ohjelmien ja hyvien käytäntöjen täytäntöönpanoon. Skotlannissa on herännyt kasvava huoli siitä viiveestä, jolla apua tarvitseville lapsille ja nuorille löytyy pysyvä sijoituspaikka. Vuonna 2013 CELCIS käynnisti hallituksen pyynnöstä kansallisen PACE-kehittämishjelman (Permanence and Care Excellence) tukemaan julkista sektoria prosessien ja käytäntöjen kehittämisessä. Mukaan kehittämistyöhön haastettiin paikalliset ja kansalliset toimijat sekä mm. oikeuslaitos.

Renfrewshiren paikallishallintoalue Länsi-Skotlannissa valittiin kehittämismyönteisyydensä vuoksi yhdeksi ensimmäisistä PACE-kehittämishojelman toiminta-alueista. Paikallishallintoalueen asukasmäärä on noin 170.000 ja hallintoalueen pääkaupunki on noin 74.000 asukkaan Paisley. PACE-ohjelma kokosi yhteen ammattilaisia tutkimaan olemassa olevia raja-aitoja ja esteitä sekä löytämään ratkaisuja niiden ylittämiseksi. Ohjelmassa pyritään parantamaan prosesseja kokeilutoiminnalla, jossa nojataan laadunhallinnan jatkuvan parantamisen malliin. Nykytilan arvioinnilla ja ongelmien ja esteiden esiin nostamisella rakennetaan tavoitetila, jota kohti lähdetään askeltamaan. Matkalla kysytään, mitä yritämme saada aikaan, miten tiedämme, että muutos on parannus ja mitä muutoksia voimme tehdä, jotta tulos olisi parannus?

Tavoitteeksi on asetettu, että lapsen pysyvästä sijoituspaikasta tulee päättää puolen vuoden kuluessa siitä, kun asia tulee ajankohtaiseksi. Niiden lasten osalta, joiden vanhempien aiempia lapsia on sijoitettu kodin ulkopuolelle, tuon selvittelyajan tavoitteeksi on asetettu kolme kuukautta. Tavoitteena on ensisijaisesti omien vanhempien resurssien selvittäminen ja kotona asumista tukevan moniammatillisen tuen järjestäminen. Mutta jos tämä ei ole mahdollista, pyritään heti löytämään se paikka, jossa lapsi voi kasvaa aikuisuuteen asti. Tavoitteena on vähentää sijoituksiin liittyvää viranomaistoiminnan hitaudesta aiheutuvaa viivettä, mutta myös puutteita sijoituspaikan valinnassa.

Ensimmäiset havainnot kehittämistyöstä ovat olleet myönteisiä. Neljälle lapselle kuudesta on saatu aikaan pysyvä ratkaisu sijoituspaikasta kuuden kuukauden kuluessa. Viranomaistoiminnassa tätä kehitystä on edistänyt suunnittelukokousten käyttöönotto, työprosessin aikatauluttaminen ja eri toimijoiden aikataulujen yhteensovittaminen, moniammatillisen yhteistyön kehittäminen erityisesti terveydenhuollon kanssa, jatkossa myös sivistystoimen edustajien kanssa sekä raportoinnin selkiyttäminen ja yhdenmukaistaminen.

Renfrewshiren alueen sosiaalityön edustaja kertoi, että nuorten pitkäaikaisia sijoituksia kodin ulkopuolelle tehdään hyvin vähän. Heitä pyritään auttamaan avoimuuskeinoin. Renfrewshiren alueella ongelmat vanhemmuudessa pyritään löytämään jo lasten ollessa pieniä. Jos vanhempien kyky huolehtia lapsesta on vahvasta tuesta huolimatta puutteellinen, käydään tilanne vanhempien kanssa tiivissä työskentelyssä läpi ja pyritään ratkaisemaan lapsen tilanne yhteistyössä vanhempien kanssa. Tavoitteena on löytää yhteisymmärryksessä lapselle muu sijoituspaikka biologisten vanhempien kodin sijaan. Valtaosa lapsista sijoitetaan alle 4-vuotiaina joko adoption kautta tai lastensuojelun päätöksellä perheeseen ja yli 4-vuotiaiden sijoituksia on vähän. Laitoshoidtoa tai vastaavaa käytetään Renfrewshiren edustajan mukaan erittäin vähän lasten ja nuorten pysyvänä sijoituspaikkana.

Skotlannin ja Renfrewshiren toimintatavoissa on paljon samaa kuin Suomessa, jossa lastensuojelulaki mm. edellyttää moniammatillista lastensuojelun asiantuntijaryhmää ja jossa lastensuojelutarpeen arvioinnilta edellytetään perheen tilanteen ja tuen tarpeiden monipuolista selvittämistä. Myös Suomessa selvitysprosessi pitää sisällään paljon jo sinällään perhettä auttavia elementtejä. Samoin selvityksen laadinnalle on asetettu kolmen kuukauden määräaika.

Mutta mitä voisimme oppia Skotlannin toimintatavasta? Voisimme asettaa enemmän tavoitteita prosessien systemaattisuudelle. Voisimme hyödyntää moniammatillisuutta laajemmin, systemaattisemmin ja aidommin. Voisimme enemmän käydä kansallista keskustelua siitä, mitä on hyvä lastensuojelu ja mitä se edellyttää eri toimijoilta. Voisimme kansallisella tasolla ja myös paikallisesti asettaa enemmän yhteisiä visioita lastensuojelutyölle - kuten Renfrewshiressä: jokaisella lapsella on pysyvä ja onnellinen koti.

PUBLIC – PRIVATE –PARTNERSHIP - YHTEISTYÖ PALVELUISSA

EU:n alueella PPP -yhteistyö on pitkään toteutunut ja jatkunut erilaisissa projekteissa ja näiden mahdollistamana. Yhteiskunnallinen muutos (palvelutarve, rahoitus ja työllisyys) on useissa EU maissa nostanut erilaiset PPP -yhteistyömuodot ja niiden rahoituksen agendalle. Tarve kehittää monipuolisia palveluja, asiakkaiden valinnanvapauden lisääntyminen ja sen tarve sekä palvelujen laatuvaatimukset ovat haasteena mutta samalla erityisesti mahdollisuutena monimuotoistuvalla ja joustavuutta edellyttävälle palveluverkostolle ja PPP -yhteistyölle.

Portugalin toteutusmallin esitteli ministeri **Pedro Mota Soare** (Minister of Solidary, Employment and Social Security). Portugalissa on käyttöön otettu verohuojennusjärjestelmä, joka huomioi verovähennyskelpoisina hyväksytyjen yksityisten sosiaali- ja terveystalvelujen käytön (vrt. Suomen kotitalousvähennys).

Italiassa PPP -yhteistyön edistämiseksi on otettu käyttöön järjestelmä, jossa julkinen palveluntuottaja voi päätöksellään myöntää asiakkaalle voucherin yksityisten palvelujen käyttöön. Voucheria voi käyttää sosiaali- ja terveystalveluissa niiden yksityiset palveluntuottajien palveluissa, jotka ovat julkisen sektorin erikseen hyväksymiä (vrt. Suomen palveluseteli).

Ranskan edustaja kertoi, kuinka he ovat pystyneet toteuttamaan PPP- järjestelmään toimivan, sen kaikkia osapuolia hyödyntävän ohjelmistoratkaisun. Sähköisessä järjestelmässä asiakkaan oikeus yksityisten palvelujen käyttöön on viety tietojärjestelmään, jonka avulla asiakas ja julkinen sektori (palvelun myöntäjä) voivat reaaliaikaisesti seurata etuuden määrää ja käyttöä. Samoin yksityinen palveluntuottaja voi asiakkaan antamalla valtuutuksella suorittaa järjestelmän kautta palvelun käyttöön liittyvän todentamisen ja laskutuksen (vrt. esim. Polyconin ylläpitämä sähköinen portaali Effector palvelusetelit, joka on käytössä ainakin Eksoten omaishoitajan palvelusetelin käytölle).